

és hét kis gyermekére sírva hivatkozó Szűcs Albert kijelentései — pedig a kisszerű bűnözők és a „hivatástudattal” rendelkező nyomozók ironikus-groteszk képe.

Albert középserűségének egyik vetülete balettkarrierje is, amely állítólag megsérült lába miatt maradt torzó. Ellentétbe feszül vele az Eduárd, Gertrudisz, Hubertusz, Dzsozefin nevek képviselte vágyvilág, amely szövetszerűen is megjelenik, szójátéka folytán természetesen ironikus felhanggal: Ó, *Európa-blues (blúz)*, ó, *lengyel-blues (blúz)*, ó, *selyemblúz! Olasz kantáta, šabaci rádió, szomorú csütörtök, szomorú, szomorú, szomorú!*

Polipkarokkal fogja be tehát a mű cinikussága mind a már kiégett, automatizálódott világot, mind a kiteljesedésig még el nem jutott, de amaszt majmoló közeget.

Allúziói, idézetei folytán műfajparódia-gyűjtemény is a hangjáték. Ódai szólamokból, meseelemekből, szentimentális emlékezősekből és udvarlásból, a pornó- és kommerszirodalom jellegzetes jeleneteiből, krimiimitációból és a tájékoztatás diplomatikus nyelvéből áll össze a szöveg, montázsstílusával szervesen illeszkedve Balázs Attila regényírói modorához. A színészek árnyalt szövegmondásukkal kivétel nélkül igazodnak mind a tartalmi iróniához, mind a stílusparódiához, legfeljebb a felvétel technikai tökéletlensége zavaró.

Nyelvénel, dramaturgiájánál, effektusainál, de szövegmondásánál fogva szépen belefér tehát a mű az új, de már általánosan elfogadott törekvésekbe. Felesleges kísérletinek nevezni, ám ettől függetlenül érdekes darab.

FEHÉR Katalin

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

LÉLEK ÉS FORMA

a címe annak a nagyszabású kiállításnak, amely a magyar művészet 1896 és 1914 közötti időszakát mutatja be, a budapesti Várpalota hatalmas kiállítási termeiben, azt a korszakot, amelyet a szecessziós jelzővel szoktunk illetni. Az ellentmondásoktól sem mentes kiállítást nem volt könnyű megrendezni, különösen, ha tudjuk, hogy a kiállítás célja nem kisebb annál, mint hogy bemutassa nemcsak a stílus festészetét, szobrászatát és építészetét, hanem ipar- és népművészetét; keretében pedig a grafikát, a karikatúrát és a plakátot, a szobrászaton belül a műtervkészítést és éremművészetet, az iparművészeti rész viszont magában foglalja

a bútorokat, a kerámiát, az üvegművészetet, ötvösséget, faliszőnyegkészítést, könyvkötészetet, hogy ne is soroljuk tovább.

Elbír-e ennyit egy kiállítás, vetődhet fel bennünk a gondolat, és hogyan hozható mindez egy fedél alá? E kiállítás lártán nyugodtan állíthatjuk: igen. És ami nagyon szerencsés megoldás: a lélek és forma cím alá sorakoztatták föl mindazt, amit a magyar művészet e jelentős korszakáról, a századforduló művészetéről közölni kívántak, mintegy hangsúlyozva, hogy e korszakban valóban a lélekkel, szellemiséggel gazdagított forma a legjellemzőbb. Új szellem és új forma váltotta fel ekkor a megfáradt eklektikát. Nem véletlenül figyelmezteti a kiállításlátogatót Németh Lajos, amikor azt mondja: „A kor a magyar kultúra egyik legizgalmasabb fejezete, hiszen nem kisebb volt a századelő magyar társadalmának a küldetése, mint a feudális értékrend szétzúzása, a magyar kultúrának a provincializmusból európai szintre emelése, azaz a modern Magyarország alapvetése... A századelő gondolkodói és művészei előtt tornyosult tehát az új értékrend kialakításának, az új abszolútum megtalálásának a feladata, hacsak nem akartak megmaradni a provinciális gondolkodás színvonalán.”

A századforduló a szorongás időszaka volt, s hogy mennyire az, azt a kiállítás záróképe is plasztikusan jelzi. Orgona az üres puskagolyók hüvelyéből, mint a háborús néprajz szimbóluma, s egyszersmind az értelmetlenségé és reményé is.

S amennyire hatásos a kiállítás zárójelenete, legalább annyira az a bejárat is. Az „ajtó” ugyanis nem más, mint az 1911-es torinói, nagy nemzetközi kiállítás egykori pavilonjának hasonmása. S nem véletlenül, mert igazat kell adnunk ma is Gerle Jánosnak, a tárlat egyik szervezőjének, aki az impozáns kiállítási katalógusban azt állítja, hogy az 1896 és 1918 között végbement magyar építészeti fejlődés a nemzetközi művészeti életben és a szakmai meg laikus köztudatban is a legelőkelőbb helyek egyikét foglalta el.

A kiállítás legfőbb erénye, hogy kitűnő keresztmetszetet ad, rálátási lehetőséget egy több mint két évtizeden át virágzó stílusra. S abban is igazat kell adni a kiállítás szervezőinek, hogy nem is annyira a nagy központokban, mind inkább a „peremvidéken” keresték a valóban jelentős értékeket, mivel a „vidéken gyakran izgalmasabban, sokréttűbben fogalmazódtak meg a modern művészet emberi tartalmai, és meglepően újszerű és egyéni megoldások fakadtak”. S ezt nem egy vajdasági példával is bizonyíthatjuk, s bizonyítja a budapesti kiállítás is, amelynek anyagában megtalálható például a szabadkai városháza (Jakab Dezső és Komor Marcell, 1908—1912) homlokzati rajza, ugyancsak e városháza egyik dísztermének bútorzatából néhány darab meg Nagy Sándor vitrázsstervei. Igaz, helyet kaphattak volna itt az ugyancsak szabadkai zsinagóga (szintén a Jakab—Komor kettős tervezése) jellegzetességei vagy a Reichle-palota netán a zentai tűzoltólakranya. No de ha a kiállít-

tást tervezők ezeket a számunkra oly fontos épületeket mellőzték is, ott vannak az itt született vagy alkotott építészek, többek között az apatini születésű Pártos Gyula, Lechner Ödön közeli munkatársa, a falakon ott láthatók a palánkai Eisenhut Ferenc, a becsei Than Mór és a zombori grafikus, Juhász Árpád munkái, mint ahogyan ott van a Sremska Mitrovica-i születésű Frangeš Mihanović Róbert egy szobra, Telcs Ede plakettjei és az egykori Kovalszky Sarolta eleméri műhelyéből kikerülő szőnyegek is. A szöveget említve nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy a kiállítás külön hangsúlyozza a népi szecesszió sajátosságait. Ennek bemutatására Kós Károly munkái, tervei kaptak központi helyet, bár a paraszti-népi szecesszió végigkövethető nemcsak a falusi építkezésen, hanem a berendezésen, használati tárgyakon, sőt az öltözködésen is.

A szervezők arra mindvégig ügyeltek, hogy minden kiállítási tárgynak meglegyen az esztétikai értéke. Nem estek a hatásvadászás csapdájába, érzékkel, mértékkel tárják a nézők elé mindazt, amit e korból megmutatni érdemes. A festészeti anyagot pedig éppenséggel a kor remekművei képviselik. Itt minden részlet önálló érték is: valóban a lélek és a forma nagy-nagy találkozása.

Végezetül fölvetődik a kérdés: miért éppen most, s nem tíz év múlva a centenáriumon rendezték meg ezt a kiállítást? A válasz nagyon egyszerű: a szecessziós életérzés, stílus, tehát a forma és lélek, igaz, néhány újabb jeggyel gazdagodva, újból hódít Európában. Mindezt együtt látni okulásul szolgálhat, akkor, amikor egy stílus újraéled, amikor visszahozzuk a múltból. A mai modern festészetben például a nagybányai elődöket nem árt közelebről megismerni, a kerámiában a Zsolnay-gyár termékei szinte klasszikus értékkel bírnak, ez a vidék mindig is a Kelet és a Nyugat találkozása volt, s kialakultak, alakulnak is különös, sajátos ötvözetek.

Bela DURANCI